

Базою розробки ефективної маркетингової стратегії має бути чітке і правильне визначення стратегічного завдання. Як правило, виокремлюють два основних типи стратегічних цілей: оборонні і наступальні, які пов'язані з майбутнім ростом. Оборонні цілі включають намагання підприємства втримати свої позиції на ринку, протистояти основним конкурентам і не допустити спад. Наступальні цілі доцільно реалізувати при економічній стабільності та зростанні економіки.

Більшість українських підприємств як стратегічне завдання вибрали оборону. Це пов'язано з нерозвинутістю та нестабільністю економічного законодавства, економічною кризою в окремих галузях, високими темпами інфляції, а отже існує високий ступінь ризику ведення виробничої діяльності в умовах несприятливого макроекономічного середовища.

Невелика частина підприємств вибрала ціллю поступовий ріст продажу товарів. Це відображає позитивні очікування як у відношенні економічних перспектив своїх підприємств, так і країни в цілому. Позитивні очікування сьогодні ґрунтуються на продовженні ринкових реформ в Україні і пов'язані з продовженням процесів справедливої приватизації.

Незначна кількість підприємств як стратегічне завдання вибрала агресивний ріст продажу товарів. Це пов'язують з новизною запропонованого товару і незадоволеністю попиту на нього.

Маркетингова стратегія підприємства становить основу його ринкової діяльності. Вона розробляється залежно від умов макросередовища і аналізується з врахуванням цих особливостей.

В умовах сучасної трансформаційної економіки України доцільне домінування стратегічного пріоритету, який пов'язаний з виживанням, що зумовлено політичною та економічною нестабільністю. Але, беручи до уваги високу швидкість змін макросередовища в умовах сучасної України, підприємства, які перебувають в більш сприятливій економічній ситуації, повинні вибирати пріоритетом високі прибутки у короткостроковому періоді. Вибір довгострокових пріоритетів, спрямованих на завоювання вигідного становища на ринку, пов'язаний з високим ризиком, оскільки передбачає необхідність інвестицій, окупність яких залежить від компетентності менеджерів, а також макроекономічних перспектив.

УДК 339.137.2:338.2

*Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;  
магістр В.П. Горзов – Львівська КА*

## **КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В РИНКОВИХ УМОВАХ**

Проаналізовано конкурентні позиції України в світовому господарстві, розкрито причини низької конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світовому ринку. Представлено загально-концептуальні шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки України в розрізі світових тенденцій.

*Doc. V.I. Blonska; master's degree V.P. Gorzov – Commercial Academy of Lviv*

### **Competitiveness of the Ukrainian economy in markets conditions**

In the article the shortly analyzed competitions positions of Ukraine in the world economy, exposed reasons of low competitiveness of domestic commodities in the world market. Represented in-conceptual ways of increase of level of competitiveness of national economy of Ukraine in the cut of world tendencies

Конкуренція як одна із найголовніших рис ринкового господарства забезпечує творчу свободу особи, створює умови для її самореалізації в сфері економіки шляхом розробки і створення нових конкурентоспроможних товарів і послуг. У сучасних умовах процесу глобалізації та інтернаціоналізації проблеми міжнародної конкуренції виходять на перший план.

Показником визнання провідної ролі конкуренції для успішного функціонування ринкового господарства є той факт, що в більшості країн світу, включаючи країни з перехідною економікою, в тому числі і в Україні, на цей час прийняті закони про конкуренцію і створені національні органи, що займаються цими питаннями.

Конкурентоспроможність – багатопланова економічна категорія, що може розглядатися на декількох рівнях:

- конкурентоспроможність країни;
- конкурентоспроможність галузі;
- конкурентоспроможність товаровиробника;
- конкурентоспроможність товару.

Між усіма цими рівнями конкурентоспроможності існує досить тісна внутрішня і зовнішня залежність і взаємозалежність.

Конкурентоспроможність країни і галузева конкурентоспроможність в остаточному підсумку залежать від здатності конкретного товаровиробника випускати конкурентоспроможний товар.

Конкуренція є наслідком обмеженості ресурсів, і в цьому контексті конкурентоспроможність визначає умови існування біологічних видів, продуктів, процесів, структур, співтовариств, суспільств. Серед ознак конкурентоспроможного суспільства, в тому числі і в Україні, можна виділити такі: стабільне та передбачуване законодавче середовище; гнучка і стійка економічна структура; швидкість та якість адміністративних та економічних реформ; інвестування традиційної та технологічної інфраструктури, середньої освіти, підвищення кваліфікації; сприяння приватним заощадженням та внутрішнім інвестиціям шляхом перерозподілу доходів і зміцнення середнього класу; агресивність на зовнішніх ринках і привабливість внутрішнього ринку для іноземних інвестицій; взаємозв'язок між доходами, продуктивністю, податками; збалансованість внутрішнього та зовнішнього ринків.

До чинників конкурентоспроможності належать:

- інтернаціоналізація (участь у міжнародній торгівлі та інвестиціях);
- людські ресурси (доступність і кваліфікація);
- уряд (якість державної політики, спрямованої на досягнення конкурентоспроможності);
- внутрішня політика;
- інфраструктура (спроможність обслуговувати бізнес);

- наука і технологія (потенціал використання науково-дослідницьких, дослідних і конструкторських розробок);
- менеджмент (якість управління, поєднання економічних і соціальних цілей);
- фінанси (ринки капіталів та якість фінансових послуг).
- рейтинг світової конкурентоспроможності по країнах

Синтетичним показником, що поєднує конкурентоспроможність товару, товаровиробника, галузеву конкурентоспроможність і характеризує положення країни на світовому ринку, є показник її конкурентоспроможності.

Загалом конкурентоспроможність країни можна визначити як її здатність в умовах вільної сумлінної конкуренції робити товари і послуги, що задовольняють вимогам світового ринку, реалізація яких збільшує добробут країни й окремих її громадян.

Міжнародний інститут розвитку менеджменту ("International Institute for Management Development" – "IMD", м. Лозанна, Швейцарія) опублікував черговий щорічний рейтинг конкурентоспроможності 150 країн світу. Дослідження проводилися за 290 параметрами (від темпів економічного росту до наявності кваліфікованих кадрів і стану законодавства). Особливу увагу було приділено рівню розвитку інформаційних технологій і телекомунікаційних систем, що, на думку швейцарських експертів, будуть визначати розвиток світової економіки в новому тисячолітті.

Згідно з проведеними дослідженнями, перше місце в цьому списку вже 3 роки поспіль посідає Фінляндія (табл. 1). Цьому сприяє найкращий у світі діловий клімат і високоефективні інноваційні компанії, а також стабільний підйом фінської економіки, що продовжується вже протягом 9 років та зростаючі інвестиції в сектор високих технологій і Інтернет. На другому місці перебуває економіка США, позитивний вплив на розвиток якої, як відзначається в дослідженні, робить проведена урядом США політика, спрямована на залучення кваліфікованих іноземних фахівців. Однак, США зберегли перевагу за окремими параметрами, що свідчить про здатність країни швидко розвиватися і підвищувати рівень конкурентоспроможності в майбутньому.

**Табл. 1. Рейтинг конкурентоспроможності 10 країн із 150, складений "IMD" [8]**

| Країни    | Місце в рейтингу |      |
|-----------|------------------|------|
|           | 2000             | 2004 |
| Фінляндія | 5                | 1    |
| США       | 1                | 2    |
| Японія    | 2                | 4    |
| Швеція    | 8                | 6    |
| Німеччина | 4                | 8    |
| Китай     | 37               | 21   |
| Угорщина  | 32               | 39   |
| Польща    | 48               | 60   |
| Росія     | 52               | 70   |
| Україна   | 92               | 86   |

Серед країн з економікою, що розвивається, (до яких належить і Україна), порівняно з 2003 р., значно покращилися позиції Китаю (21-і місце),

Тайваню (22-і місце), Індії (43-і місце). Україна як і раніше має дуже низький рівень конкурентоспроможності і посідає 87-е місце в рейтингу, поступаючи Росії (70 місце) та ряду країн, що розвиваються. Проте, як бачимо, за чотири роки все-таки позиції України зміцнилися.

Треба зазначити, що подібні рейтинги проводить багато міжнародних авторитетних рейтингових компаній, таких як "Centre for International Development", що діє при Гарвардському університеті, дослідницька організація "World Economic Forum" (м. Женева) та інші, проте між ними є істотні розходження. Це пов'язано з тим, що згадані вище організації використовували різні показники для складання індексів конкурентоспроможності. Наприклад, "IMD" зробив більший акцент на показниках, що відбивають якість життя.

Уперше країни СНД були представлені в аналітичній доповіді про конкурентоспроможність країн світу в 1994 р., однак країни неранжувались серед інших держав світу за сукупним індексом конкурентоспроможності, а були представлені тільки в порівняльних таблицях за основними макроекономічними показниками і спеціальними таблицями по окремих факторах конкурентоспроможності.

У 1998 р. Україна посіла останнє місце в списку найбільш конкурентоспроможних країн світу, поступаючись Росії. Наприкінці 90-х – на початку 2000-х років найбільш сильними гранями економіки України в плані світової конкурентоспроможності залишалися науково-технічний потенціал, трудові ресурси, а найбільш слабкими – державне регулювання в економіці, система управління підприємствами і кредитно-фінансовою сферою [1, с. 56].

Розвиток міжнародного поділу праці призвів до визначеної спеціалізації країн на світовій арені залежно від ступеня конкурентоспроможності тієї чи іншої галузі. Наприклад, Японія спеціалізується в сфері високих технологій, країни Близького Сходу – видобутком нафти, Нідерланди – в сфері сільського господарства, а Греція славиться кораблебудуванням.

Зокрема, у США найбільш конкурентоспроможними галузями є авіаційна й аерокосмічна, унікальне машинобудування, автомобілебудування, виробництво суперкомп'ютерів і розробка інформаційних технологій.

На цей момент низький рівень конкурентоспроможності промисловості України спричиняє найглибшу економічну і фінансову кризу, що охопила практично всі галузі. Спад і структурні зміни промислового виробництва супроводжуються зниженням конкурентоспроможності продукції, що випускається. Втрачаються й основні конкурентні переваги України – відносно дешева робоча сила та інші [2, с. 65].

Значний вплив на рівень витрат виробництва робить показник енергомісткості як усього ВВП, так і окремих галузей економіки. Варто підкреслити, що у провідних промислових державах після світової енергетичної кризи (1973 р.) намітилася стійка тенденція до скорочення енергомісткості створеної одиниці ВВП. Внаслідок вживання заходів зі збереження і раціонального використання енергії шляхом державного стимулювання програм впровадження сучасних технологій на підприємствах енергомісткість одиниці ВВП у промислово розвинутих країнах знизилася в середньому на 22 % (з 57 % до 35 %), при цьому нафтомісткість – майже на 38 % (з 60 % до 22 %) [3, с. 49].

В Україні прослідковується протилежна тенденція. За період з 1990 по 2003 р. енергомісткість ВВП України збільшилася на 31 %, а промислового виробництва – на 39 % [1, 64].

Ситуація виглядає ще гірше, якщо врахувати, що на початку 90-х років енергоємність промислового виробництва в Україні була майже в 50 разів вищою, ніж у Японії, Швейцарії і Гонконгу.

Росту енергомісткості ВВП України в цілому і промислового виробництві – зокрема, сприяли чинники структурного характеру: спад виробництва в малоенергомістких галузях, ріст вартості енергії і, як наслідок, збільшення її частки в загальних витратах виробництва кінцевої продукції.

Наприклад, якщо в США в автомобільній промисловості частка енергоносіїв у собівартості продукції в середині 90-х рр. становила 1-2 %, то в Україні аналогічний показник досягав 12-18 %.

Негативний вплив на рівень конкурентоспроможності української промисловості спричиняє моральне старіння і фізичний знос основних технологічних фондів. Оскільки, на цей час у машинобудуванні четверта частина всього технологічного устаткування має вік більше 20 років. Знос виробничих фондів у промисловості наблизився до 60 %, тобто до межі, за якою починається фізичний розпад виробничого потенціалу, виникає загроза руйнування продуктивних сил країни.

Оскільки визначальним чинником при визначенні рівня конкурентоспроможності країни є конкурентоспроможність її компаній, то варто оцінити їх конкурентні позиції на світовому ринку. Серед українських компаній реальною міжнародною конкурентоспроможністю на сьогодні володіють тільки ті компанії, що зайняті в експортно-орієнтованому сировинному секторі, виробництвом військової техніки й озброєнь, випуском унікального сучасного технологічного устаткування, розробкою нових товарів і матеріалів. Це такі компанії як Систем Капітал Менеджмент (СКМ), Індустріальний Союз Донбасу (ІСД), Квazar-Мікро та інші.

Однак їхні позиції на світовому ринку не настільки міцні, як позиції провідних транснаціональних корпорацій світу [1, ст. 24].

На сьогодні українські компанії (СКМ, ІСД, металургійні заводи та ін.) в конкурентній боротьбі на світових товарних ринках мають змогу використовувати тільки цінові чинники, причому, щоб закріпитися на закордонному ринку, нерідко вдаються до продажу товарів за демпінговими цінами.

Однак така політика в довгостроковій перспективі може мати зворотний ефект. Тому робити ставку тільки на цінову конкурентоспроможність у сучасній боротьбі за світові ринки недостатньо, необхідно активно використовувати переваги науково-технічної революції і міжнародного поділу праці, що реально доступні тільки великим транснаціональним компаніям. [1, с. 25]

На жаль, зараз науково-технічний потенціал України перебуває на грані розпаду. Це доводить і той факт, що якщо загальні витрати на науку в 80-ті – 90-ті роки ХХ ст. становили 4 % ВВП (левова питома вага яких припадала на оборонний комплекс), що було найвищим показником у світі, то за період проведення економічних перетворень в Україні питома вага асигнувань на науку і наукові дослідження скоротилася в десятки разів (від 0,1 % до 0,2 % ВВП) [1, с. 30].

Проте не слід забувати, що українська економічна модель, як і економічні моделі країн, що утворилися на території колишнього СРСР, – це особливий господарчий комплекс, що формувався понад 70 років. Розбіжності з капіталістичним світом спостерігалися, насамперед, у мотиваційному полі, на яке значною мірою впливали ідеологічні настанови. Ринкова економіка, у тому числі й українська, формувалася не за рахунок еволюційного розвитку форм і методів ринкової саморегуляції та демократії, а внаслідок адміністративних регулювань, що у деяких випадках ішли у розріз з об'єктивними законами економіки.

Тому розраховувати на швидке входження на світові ринки готових виробів і наукомісткої продукції Україна може, тільки провівши цілу низку ефективних економічних реформ та різко скоротивши витрати виробництва, при цьому підвищивши продуктивність, інтенсивність праці й ефективність матеріального виробництва.

Відродження економіки України неможливе без інтеграції у світову економіку, однак цей процес не повинен обмежуватися галузями важкої промисловості і сільськогосподарської сировини. Навпаки, одним з основних пріоритетів державної економічної політики України має стати збереження і розвиток науково-технічного потенціалу країни. Необхідно усвідомити, що ми вступили в епоху інформаційних технологій, де визначальними чинниками при визначенні конкурентоспроможності країни будуть такі показники, як рівень проникнення інформаційно-комунікаційних технологій у сфери суспільного життя та наукомісткість продукції, що виробляється в країні.

Тобто основним завданням держави, на нашу думку, повинно стати стимулювання створення інформаційного суспільства, в якому головною продукцією повинні стати інформація та знання.

Для цього необхідно, передусім, створити сприятливий інвестиційний клімат, оскільки українська економіка потребує значних капіталовкладень, вдосконалити законодавчу базу в сфері права власності, реформувати бюджетну та податкові системи і збільшити видатки на розвиток науки і інформатизацію суспільства.

## Література

1. **Базилук Я.Б.** "Проблеми конкурентоспроможності національної економіки"// Стратегічна панорама. – 2004, № 3. – С. 45-49.
2. **Горбачук Василь.** "Орієнтири конкурентоспроможності" – Економічні реформи сьогодні № 3, 2004.
3. **Рогач О.І., Філіпенко А.С.** Світова економіка. – К.: Наука. – 2003. – 346 с.
4. **Пахомов О.М., Губський.** Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. – К.: Наука, 1997. – 346 с.
5. **Портер М.** Международная конкуренция: Пер. с англ. – М.: Международные отношения, 1993, 1997.
6. **Портер М.** Стратегія конкуренції: Пер. з англ. – К.: Основи, 1997. – 146 с.
7. **Фатхудинов Р.А.** Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление: Учебное пособие.
8. <http://www.competitiveness.org/home.htm> – The Competitiveness Institute's.
9. <http://www.dti.gov.uk/comp/indicatorlist.htm>.
10. <http://www.weforum.org> – World Economic Forum's.